

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

V Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 20–21 травня 2021 року)

Суми
Сумський державний університет
2021

ЛІТЕРАТУРА:

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків : Консум. 2001. 656 с.
2. Cambridge dictionary. Jurisprudence. Cambridge University Press 2021. URL: <https://bit.ly/3on0otc>.
3. Mokiy M., Mokiy V., Transdisciplinarity in Higher Education: Expert Ass Essments, Problem sand Practical Solutions. Современные проблемы науки и образования, 2014. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2550155>.

БРОНЗОВІ КОТЛИ КОЧОВИКІВ РАННЬОЗАЛІЗНОЇ ДОБИ

Пономарьова К. О.

*Студентка I курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Король В. М.

*к. і. н., асистент кафедри історії ННІ права
Сумського державного університету*

Кочові народи, що перебували на території України, залишили після себе великий пласт матеріальної культури, яка несе в собі важливу інформацію про їхнє життя та побут. Значна кількість речей, що дійшла до нас, належить до категорії металевих виробів. Це не тільки прикраси із золота і срібла, а й широкий спектр зразків зброї, кінської зброї, різноманітних предметів побуту, зроблених із заліза, міді та бронзи. Серед них окрему увагу привертають такі надзвичайно цікаві витвори, як бронзові котли.

Окрім побутових функцій котли відігравали особливу роль у релігійному житті скіфів. Більшість дослідників схиляються до думки, що вони мали сакральне значення і використовувалися для жертвоприношень богам на різні свята або під час поховальних ритуалів. На підтвердження цього говорить також форма деяких знайдених артефактів, які мали досить великі розміри та різноманітні прикраси на кшталт орнаментациї та ручок у вигляді тварин [3]. У своїй праці Геродот описував, як у таких казанах варили м'ясо тварин, частина якого йшла на підношення вищим силам, а інша – вживалася в їжу [4, с. 193].

Основна маса казанів була виявлена в похованнях, і майже в усіх них, окрім одиничних випадків, були зафіксовані рештки тварин [1]. Наприклад, казан V ст. до н. е., який зберігається в Мелітопольському краєзнавчому музеї, зберігав у собі залишки кісток баранини, та був увесь змащений жиром. Скоріш за все, така їжа, покладена в курган, виконувала роль джерела харчування мерця в потойбічному світі [7].

До ще одного прикладу, який слугує підтвердженням культового значення казана, відносяться знахідки цих предметів у священних для скіфів місцях. Можливо, міфічний казан Аріанта, який згадував Геродот, також виконував роль важливого ритуального елементу в такому місці [4, с. 199]. На відміну від великих котлів, казанам малих форм не приписувались якісь особливі фантастичні характеристики, однак побутує думка, що в них скіфи могли викурювати наркотичні речовини [1].

На сьогодні достеменно невідомо, з яких джерел скіфи добували собі матеріал для виплавки предметів з металу. Можливо, через їх брак до казанів відносилися бережливо. Про це свідчать знахідки з явними та неодноразовими слідами ремонту, а також те, що в більшості поховань знайдено посудини, які були не в дуже гарному стані вже за часи свого «життя». Певно ними до захоронення довго користувалися, вони містили дірки та були вкриті щільним шаром кіптяви. Тобто в могили намагалися класти ті екземпляри, які ставали не корисними в побуті.

Що ж до зовнішнього вигляду, то загалом всі скіфські казани мають схожу конструкцію. Їх форма була дуже зручна для кочовиків. Вони були пристосовані до довгих поїздок, в них легко кип'ятити воду та готувати їжу за умови дефіциту ресурсів для підтримки вогню. Структура казана дозволяла варити страви на сухій траві та навіть кістках тварин, тобто без використання великих обсягів палива. При потребі приготовлену їжу можна було переносити безпосередньо в посудині [3].

Хоч основна конструкція казанів (параболоїд на конусоподібній підставці) зберігалася довго, вони містили багато різних деталей. Найбільш помітною різницею був вигляд і розташування ручок казана [6]. Вони могли бути горизонтальними, вертикальними, іноді зустрічались випадки поєднання двох типів. Горизонтальні зазвичай не відрізнялися цікавістю форм, вони були звичайними, без будь-яких доповнень і прикрас [2]. Вертикальні навпаки дивують своєю різноманітністю, серед них можна зустріти багато одиниць з різною кількістю шипів, інколи зустрічаються також зооморфні ручки, наприклад, у вигляді оленів. Також поверхня деяких котлів прикрашена спіральними, хвилеподібними, лінійними орнаментами. Зустрічаються випадки з дуже незвичними зображеннями, такими як рельєфи якорів на казані, знайденому в Херсонській області [5]. Типовою рисою для посудини є наявність ніжки-підставки, яку, скоріш за все, прикопували в землю для збільшення стійкості.

Сарматські казани зовнішнім видом дуже схожі на скіфські й продовжують традицію їх виготовлення. В них також можна помітити вертикальні шиповані ручки та конусоподібну підставку.

Хімічний склад скіфо-сарматських котлів коливається в межах 18-24 елементів. Основою майже кожного казана є сплав міді та свинцю, у деяких випадках зустрічається частка олова. Також помітна різниця між пропорціями досліджуваних одиниць. У більшості переважаючим елементом залишається мідь, але є й казани де частка міді та свинцю майже однакова. Серед інших металів можна побачити домішки заліза, золота, срібла та ін. [3].

Отже, котли скіфського типу – це дуже цінне матеріальне джерело, яке дає нам уявлення про побут та культуру кочових народів. Завдяки дослідженням ми знаємо, що вони несли сакральне значення, були невід'ємною частиною життя скіфів і супроводжували їх від народження до смерті. Котли мали однотипну будову, але відрізнялися за художнім оздобленням. Основним матеріалом для їхнього виготовлення залишалася бронза.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ромашко О. В. Функціональне призначення металевих казанів у побуті й культовій практиці скіфських племен. *Гуманітарний журнал*. 2015. № 1-2. С. 103–114.
2. Ромашко О. В. Скіфські бронзові казани Північного Причорномор'я (з горизонтальними та вертикальними ручками). *Наддніпряньська Україна: історичні процеси, події, постаті*. 2010. № 8. С. 415–421.
3. Черных Е. Н. Культуры номадов в мегаструктуре Евразийского мира. Москва: Языки славянской культуры, 2013. 368 с.
4. Геродот. Історії в дев'яти книгах / пер. А. Білецького. Київ: Наукова думка, 1993. 576 с.
5. Гладкий М. В. Спадщина царя Аріанта. Київ: Мастер-принт, 2019. 224 с.
6. Металлические котлы ранних кочевников Жетысу : монография / ред.: Г. С. Джумабекова, Г. А. Базарбаева. Алматы: Институт археологии им. А. Х. Маргул., 2017. 282 с.
7. Казан скіфської доби (V ст. до н.е.). *Мелітопольський міський краєзнавчий музей*. URL: <http://melitopol-museum.zp.ua/photogallery/kazan-skifskoyi-doby-v-st-do-ne>.